

Kisebbségi nyelvek és oktatás Szlovákiában: jelen, múlt és jövő

2024. október 29–30-án került megrendezésre az Eperjesi Egyetem Nemzeti Kisebbségek Nyelve és Kultúrája Központ *Kisebbségi nyelvek és oktatás Szlovákiában: jelen, múlt és jövő* című nemzetközi konferenciája. A konferencia szervezését és lebonyolítását a központ égisze alatt működő három intézet – a Magyar Nyelv és Kultúra Intézete, a Roma Nyelv és Kultúra Intézete, valamint a Ruszin Nyelv és Kultúra Intézete vállalta fel. A kétnapos konferencia keretében párhuzamos szekciókban összesen ötvennégy előadás hangzott el, amelyek magyar, szlovák és ruszin nyelven ismertették a kisebbségi nyelvhasználat és oktatás különböző aspektusait. A meghívott egyetemi oktatók és oktatásügyi szakemberek főként a kisebbségi nyelvek fejlődésének aktuális helyzetére, a kisebbségi oktatás és nyelvoktatás történetére, a nemzetiségi oktatás fejlesztésének kérdéseire, a kisebbségi nyelvek oktatásának didaktikai-módszertani kérdéseire, valamint a 2026-tól minden szlovákiai iskolában bevezetésre kerülő oktatási reform releváns részeinek értelmezésére helyezték a hangsúlyt. A szekciók munkáját plenáris előadások előzték meg, amelyek tematikus sokszínűsége és tudományos mélysége jelentős mértékben meghatározta a konferencia alapvető irányvonalát. Petőcz Kálmán, a szlovák Oktatási Minisztérium Nemzetiségi és Élethosszig tartó tanulás főosztályának vezetője *A kisebbségi (roma, ruszin és magyar) nyelvek fejlődésének jelenlegi helyzete* címmel nyitotta meg a plenáris előadások sorát. Második előadóként lépett a pódiumra Robert Magocsi, a Torontói Egyetem professzora, aki előadásában (*Nyelv és nemzeti identitás*) a nyelv és a nemzeti identitás közötti komplex kapcsolódási pontokat tárta fel. Elemzése különös hangsúlyt helyezett a nyelv mint identitásformáló tényező szerepére, valamint arra, hogy a kisebbségi nyelvek hogyan járulnak hozzá a közösségi kohézió fenntartásához és a kulturális kontinuitás biztosításához. A plenáris előadók sorát Júlia Dudášová, a Ruszin Nyelv és Kultúra Intézetének professzora zárta. Előadásában (*A mikrofilológia mint új tudományág a szlavisztikában*) a mikrofilológia szerepét tárgyalta a szlavisztikai kutatásokban, különös tekintettel annak alkalmazására a kisebbségi nyelvek történeti, strukturális és funkcionális vizsgálatában.

A konferencia első napján a magyar nyelvű szekció résztvevőit Laczkó Krisztina, a Magyar Nyelv és Kultúra Intézetének docense köszöntette. Megnyitóbeszédében kiemelte, hogy a szekció előadásai átfogó képet nyújthatnak a kisebbségi nyelvek és az oktatás aktuális helyzetéről, történeti összefüggéseiről, valamint a jövőbeni fejlesztési lehetőségekről, egyúttal lehetőséget teremthetnek a tudományos diskurzus és a gyakorlati tapasztalatok közötti párbeszéd elmélyítésére. A szekció előadóinak sorát Ledneczky Gyöngyi nyitotta meg, aki a magyar nyelv és irodalom oktatásának kérdéseit tárgyalta

a szlovákiai tantervi reform fényében. Rávilágított arra, hogy az új tantervi keretek hogyan teremthetnek lehetőséget a magyar nyelv- és irodalomoktatás korszerűsítésére. Ehhez az előadáshoz kapcsolódott Halász Anita is, aki a szlovák nyelv és irodalom oktatásában beálló változásokat elemezte. Kiemelte, hogy a többségi és kisebbségi nyelvoktatás összehangolása és egymásra gyakorolt hatásának vizsgálata elengedhetetlen a nemzetiségi oktatás sikerességéhez. A nyelvszemlélet változásait és az anyanyelvi nevelés megújulási lehetőségeit Dančo Jakab Veronika mutatta be. Előadásában különös hangsúlyt fektetett arra, hogy az új tantervi reformok milyen hatással lehetnek az anyanyelvi oktatás módszertanára. Ezt a gondolatmenetet fűzte tovább Prékop Mária, aki a szlovákiai közoktatási reformok elmúlt évtizedekben tapasztalt hatásait vizsgálta történeti perspektívában, górcső alá véve, hogy az egyes változások hogyan alakították a kisebbségi oktatás lehetőségeit. A délutáni szekcióban Bárcki Zsófia az irodalomoktatás kihívásait elemezte kisebbségi közegben. Sütő Zsuzsanna előadása a kisebbségi és többségi magyar hallgatók immobilitási szándékait vizsgálta Közép-Európában, bemutatta, hogy a kulturális kötődések és társadalmi tényezők hogyan befolyásolják az egyetemisták mobilitással kapcsolatos döntéseit. Laczkó Krisztina egy kérdőíves felmérés eredményeire támaszkodva a szlovákiai magyar és budapesti magyar középiskolások nyelvhasználati attitűdjeit elemezte. A nyelvjárások oktatásának korszerűsítéséhez kívánt hozzájárulni Presinszky Károly, aki modern eszközöket és módszereket mutatott be a szlovákiai magyar nyelvjárások tanításához. Kónya Péter az eperjesi evangélikus kollégium nemzetiségi diákegyesületeit mutatta be a 19. század első felében, rávilágítva a diákok önszerveződési formáira és ezek kulturális hatásaira. N. Tóth Anikó a Legere irodalmi verseny irodalomoktatásban való jelentőségét emelte ki. A szekció záróelőadásában Varga Tóth Klára és Vavrek Hubay Gabriella a mentorközpontok és a mentorok szerepét ismertette az új tantervre való átállásban regionális szinten.

A második nap előadásai az első naphoz hasonlóan sokszínű képet mutattak. Tóth Rebeka a nyugat-szlavóniai általános iskolákban zajló magyar nyelv és kultúra oktatásának helyzetét ismertette a jelenlévőkkel. Ábrahám Barna a szlovák nyelv elsajátításának 19. századi magyar közvélemény általi megítélését vizsgálta. Szili Katalin a magyar nyelv oktatási formáiról tartott előadást, amelyben a 21. századi pedagógiai kihívásokra reflektált. Hajabács Zsuzsa egy pilot felmérés eredményeit mutatta be az anyanyelv és az idegen nyelv tanításának vonatkozásában. Márkus Éva előadása a német nemzetiségi tanítóképzés történetét és jelenlegi helyzetét tárgyalta, párhuzamot vonva a kisebbségi nyelvoktatás általános kihívásaival. Radics Rudolf a szövegértési és szövegalkotási kompetenciák tanári képzésben való jelentőségére hívta fel a figyelmet, utalva olyan digitális felületekre és alkalmazásokra, amelyek elősegíthetik ezen készségek és képességek fejlődését. Az előadások sorát Tamás Ákos zárta, aki a tornaljai és az ózdi roma tanulók nyelvhasználati szokásait vizsgálta a szociolingvisztika tükrében.

A konferencia előadásainak szerkesztett változatából konferenciakötet is készül, amely előreláthatólag 2025 nyarán jelenik meg az Eperjesi Egyetemi Kiadó gondozásában.

Radics Rudolf